

Respect
...isme

...isme

SĂ ÎNTELEGEM STILURILE ARHITECTURALE

JEREMY MELVIN

encyclopedia rao

Cuprins

ANTICHITATEA ȘI PERIOADA PRERENASCENTISTĂ

Preclassicism

12

Indism

14

Protoclasicism

16

Clasicism elen

18

Confucianism

22

Clasicism roman

24

Arhitectură precolumbiană

26

Shintoism

30

Clasicism creștin

32

Islamism

34

Indo-khmerism

36

Gotic scolastic

38

RENAŞTERE

Gotic comercial

40

Invenționism

44

Umanism

46

Idealism

48

Manierism

50

Pietism

52

Clasicism regional

54

Baroc

56

Absolutism

58

Empirism anglican

62

Rococo

64

Palladism

66

Urbanism georgian

68

MODERNISM TIMPURIU

Neoclasicism

72

Exotism

74

Sublim

76

Raționalism structural

78

Materialism

80

Medievalism

82

Arhitectură victoriană

84

Urbanism monumental

86

Antiurbanism

88

Arhitectură industrială decorativă

90

Imperialism

92

MODERNISM

Expresionism

98

Usonianism

100

Constructivism

102

Purism

104

Raționalism

106

Funcționalism

108

Arhitectura zgârie-norilor

110

Totalitarism

112

Corporatism

114

Brutalism

118

DINCOLO DE MODERNISM

Structuralism

122

Regionalism

124

Metabolism

126

Postmodernism

128

Tehnologism

130

Neoraționalism

134

Deconstructivism

136

Ecologism

138

Metaraționalism

140

REFERINȚE

Cuvânt înainte

6

Structura acestei cărți

8

Glosar al clădirilor

144

Glosar al arhitecților

149

Glosar de termeni utili

153

Repere temporale

156

Locuri de vizitat

158

Credite fotografice

159

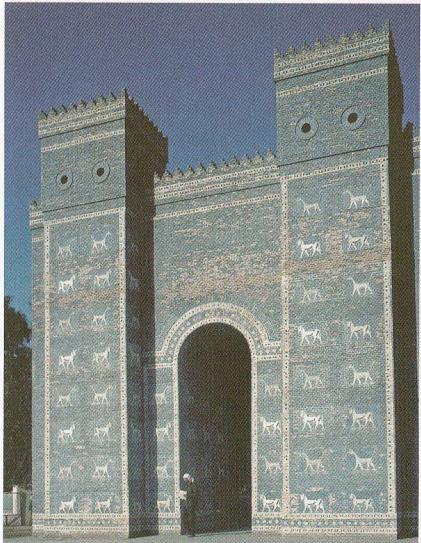
T

ANTICHITATEA
ȘI PERIOADA
PRERENASCENTISTĂ

În ciuda unor similarități de tipul surplusului de mâncare – în general depinzând de elementele naturii –, civilizațiile timpurii au apărut și s-au dezvoltat izolat unele de altele, dezvoltând caracteristici diferite. Totuși, civilizațiile din Oriental Mijlociu erau atât de apropiate, încât au început să interacționeze foarte devreme, acceptând influențele clasicismului ellen și totodată contribuind la formarea acestuia.

monumental; conservare; comemorare; munca sclavilor; civilizație

În mileniul II și III î.Hr., condițiile climatice și prezența râurilor ce străbăteau vechiul Orient Mijlociu au furnizat stabilitatea necesară dezvoltării a numeroase civilizații. Dintre acestea, cea mai influentă și mai durabilă a fost în Egipt, unde ambele maluri ale Nilului erau deopotrivă fertile, datorită inundațiilor. Oamenii s-au stabilit acolo foarte

devreme, iar artefactele lor au devenit tot mai sofisticate până când, la începutul mileniului III î.Hr., au ridicat structuri ce pot fi văzute și în zilele noastre – fie construcțiile, fie ruinele lor. Cele mai importante rămân mormintele și templele, care reflectă fundamentalul teocratic al vechiului Egipt. Evoluția acestor creații furnizează informații și despre felul cum s-a modificat balanța puterii, între regi și preoți.

Cele mai cunoscute monumente egiptene, piramidele, au „crescut”, de la primele astfel de construcții, la începutul mileniului III î.Hr., până la Marea Piramidă de la Gizeh, terminată pe la 2500 î.Hr. Aceste morminte regale simbolizau trecerea faraonului de la viață pe pământ la cea divină. După anul 2000 î.Hr. au apărut numeroase temple, cum este cel al lui Amon, de la Karnak. Construit de-a lungul a sute de ani, sub domniile successive ale unui întreg sir de regi, templul lui Amon este un monument simbolizând mai degrabă o evoluție a convingerilor, și nu un rege anume. Prin folosirea unor elemente decorative inspirate din natură (bunăoară frunzele ce ornează coloanele), dar având și o semnificație simbolică, monumentele vechiului Egipt sunt o prevestire a clasicismului. Dar predominantă monumentelor funerare a dus la o asociere – populară în secolul XIX – a acestui stil cu moartea.

Urme ale unor civilizații la fel de vechi au fost găsite în Mesopotamia, acolo unde cele două râuri principale, Tigru și Eufrat, și affluentii lor au făcut posibilă apariția a numeroase state mici care nu au atins, însă, nivelul de unitate sau de continuitate al Egiptului. Numeroase clădiri au fost construite din cărămidă arse la soare, însă arhitectura lor monumentală, marcată prin volume uriașe și ziduri masive, a început să „poarte” la exterior decorări sofisticate. Ulterior, din secolul IV î.Hr. (la fel ca și Egiptul), interacțiunile dintre aceste civilizații și cea elenă au devenit tot mai importante.

CONSTRUCȚII-CHEIE

↑ Piramidele de la Gizeh, în apropiere de Cairo, Egipt, cca 2631–2498 î.Hr.

De la stânga la dreapta: piramidele lui Mikerinos, Kefren și Kheops. Probabil cea mai faimoasă, însă în mod sigur cea mai mare din ansamblul de la Gizeh, piramida lui Kheops are aproape 150 m înălțime. Cele trei structuri impresionante au fost construite pentru a adăposti rămășițele pământești ale faraonilor respectivi, iar modul în care au fost construite subliniază credința egiptenilor în viața de după moarte. Piramidele sunt orientate conform punctelor cardinale, fiecare față este un triunghi echilateral, iar aranjarea lor reflectă principalele constelații cerești.

← Poarta zeiței Ishtar, Babilon, Mesopotamia, cca 605–563 î.Hr.

„Oamenii vor privi cu uimire”, scria Nabuccodonosor al II-lea despre Poarta zeiței Ishtar – parte a eforturilor sale de reconstrucție a cetății Babilonului. Fațada acestei construcții masive este ornată cu cărămidă glazurate ce o

evocă pe zeița egipteană a războiului și a sexualității neînfrâنate, Ishtar, alături de animalul său sacru, leul.

ALTE CONSTRUCȚII

în Egipt

Piramida în trepte a lui Zoser – Saqqara (2778–2723 î.Hr.); Piramidele de la Dahshur ale faraonului Seneferu (Piramida Roșie și Piramida Înclinată – cca 2600 î.Hr.); Sfinxul – platoul de la Gizeh (cca 2800 î.Hr.); Marele Templu al lui Amon – Karnak (1530–323 î.Hr.); Templul de la Luxor (1408–1300 î.Hr.)

în Mesopotamia

Ziguratul și incinta de la Ur, reconstruite în 2125 î.Hr.; orașele Ashur, Nimrud și Khorsabad (1250–700 î.Hr.)

protoclasicism; arhitectură precolumbiană; hinduism; confucianism; sublim

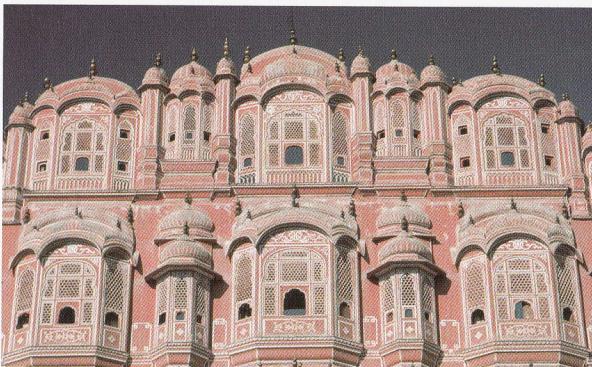

gotic scolastic; rococo; neoclasicism; rationalism

 Timp de multe mii de ani, arhitectura indiană a evoluat datorită interacțiunii dintre tradițiile indigene, locale, și influențele venite din exterior. Succesiunea culturilor a dovedit o abilitate remarcabilă de a adopta ideile unei tradiții și a le adapta pentru a satisface nevoile alteia. Toate acestea au avut ca rezultat o extraordinară diversitate ce jalonează bogata istorie culturală a subcontinentului.

 sinteză culturală; zidărie; hinduism; budism; Islam

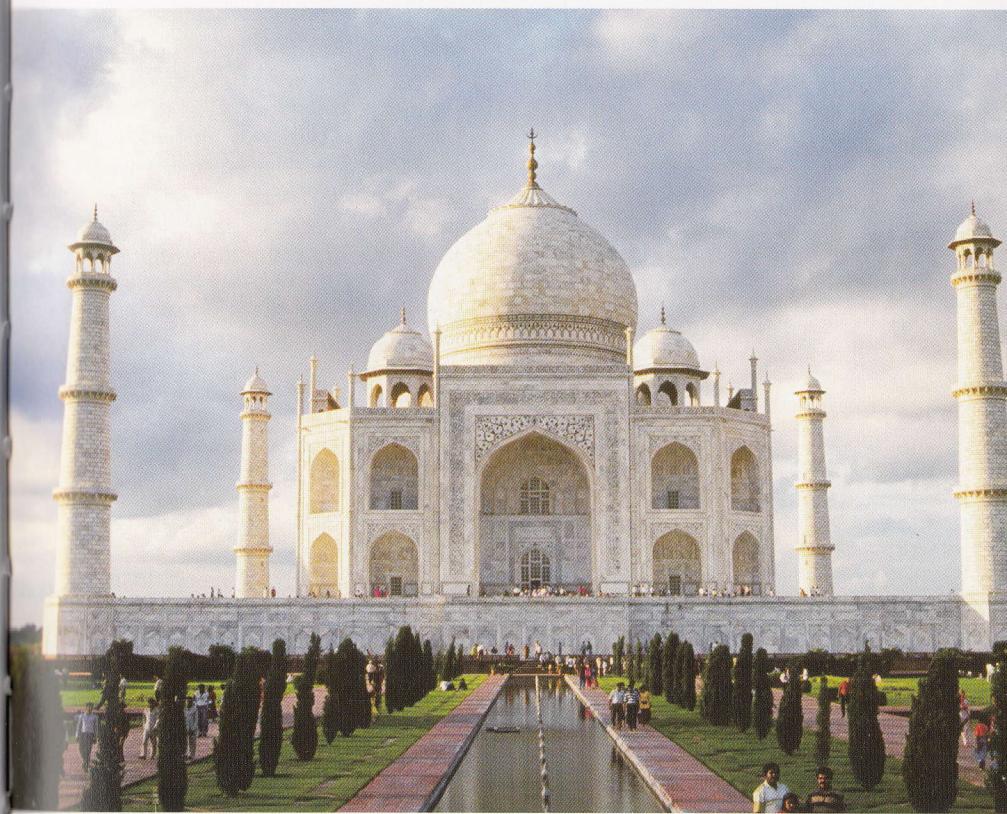
 Așa cum este normal pentru un subcontinent foarte mare și dens populat, arhitectura din India variază mult în funcție de regiune, prezentând urme ale numeroaselor influențe la care a fost supusă. Râul Indus, din Pakistanul de astăzi, a adăpostit una dintre cele mai vechi civilizații de pe Pământ, de la mijlocul mileniului III î.Hr. până la începutul mileniului II î.Hr. Aici s-au dezvoltat așezări urbane de dimensiuni mari, ale căror urme au rămas atât în zona văii râului, cât și în afluenților săi. Din păcate, mărturiile scrise sunt puține și greu de descifrat. Ulterior (și cu o intensitate crescută) începând din secolul IV î.Hr.), arhitectura indiană a dovedit o abilitate remarcabilă de a încorpora influențele străine,

evoluând printr-un proces de adaptare al ideilor noi la obiceiurile indigene.

Acest lucru este deosebit de evident în construcțiile cu caracter religios. Hinduismul, cea mai veche dintre religiile indiene, a devenit, din practică religioasă bazată pe sacrificii, una a devoției, a venerației. Inițial, arhitectura construcțiilor religioase deriva din obscure formule matematice cunoscute doar de înălții membri ai clerului. Budismul și Jainismul au apărut ca reacții împotriva acestei teocrații, așa că practicile lor religioase aveau nevoie de o nouă arhitectură. Budismul a introdus venerația congregațională, care avea nevoie de alt gen de spații decât devoțiuinea individuală practicată de hinduism; de asemenea, au apărut *stupa* (sau *tope*) – altare ce adăposteau rămășițele pământești (cenușa) celor care atinseseră țelul suprem al budismului, iluminarea. Împlinirea acestor necesități de ordin practic a furnizat motivația pentru a accepta influențele venite din Persia sau chiar pe cele elene, ajunse în India prin Alexandru cel Mare, în secolul IV î.Hr.

Din secolul XII d.Hr., această caracteristică a evoluției arhitecturii indiene s-a manifestat pregnant. Pe lângă „prevederile” islamicе privitoare la reprezentările naturii, care au un efect profund asupra decorațiunilor, tendința de integrare a practicilor religioase în tradiția arhitecturală a continuat să se manifeste. În noua sa capitală, Fatehpur Sikri (1569–1580), împăratul Akbar a reușit să combine decorațiunile islamismului, ale budismului, ale hinduismului, ba și pe cele gotice, într-o unitate simbolică. Nepotul său, șahul Jehan, a construit Taj Mahalul – monument care însumează caracteristici ale arhitecturii indiene și islamicе.

CONSTRUCȚII-CHEIE

↑ Taj Mahal – Agra, India, 1630–1653

O viziune strălucitoare, construcția placată cu marmură albă și cu incrustații de pietre colorate, înconjurată de grădina sa, este un tribut adus de șahul Jehan soției sale favorite, Mumtaz Mahal. Cel mai mare dintre mormintele Mughalului, Taj Mahalul este cea mai cunoscută operă arhitecturală indiană și, totodată, întruchiparea capacitații acesteia de a încorpora armonios felurile tradiției și influențe.

← Mawa Mahal – Jaipur, Rajasthan, India, 1799

Parte integrantă a palatului maharajahului, această structură este cunoscută și sub numele de „palatul vânturilor”. Deși construit pentru a fi folosit de un prinț hindus, *jali* – ornamentele dantelate – sunt de fapt o inovație. Scopul principal al acestui tip de decorație era de a permite și de a accelera mișcarea aerului în

interiorul clădirii, fără a îngădui accesul pririvilor indiscrete din exterior – ceea ce o facea mai potrivită pentru apartamentele femeilor.

ALTE CONSTRUCȚII

în India

Mohenjaro-daro și Harappa – valea râului Indus (mijlocul mileniului III î.Hr.); Qutb Minar – Delhi (1199); Fatehpur Sikri – Agra (1569–1580); Mormântul lui Humayun – Delhi (1585); Palatul de chihlimbar – Rajasthan (1623–1668); Janta Manta – Jaipur, Rajasthan (1726–1734)

 indo-khmerism; confucianism; islamism; regionalism

 neoclassicism; corporatism

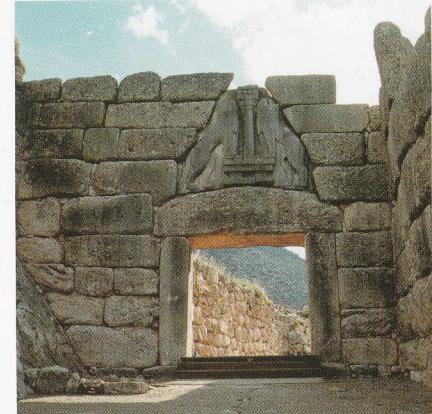
Privită inițial ca o civilizație misterioasă, închisă, fără legături cu culturile învecinate, cultura minoică este considerată acum, pe baza unor dovezi covârșitoare, precursoarea clasicismului elen. Arhitectura minoică din insula Creta, dar și cea miceniană, din Grecia peninsulară, chiar dacă diferite, au evoluat împreună, unite fiind de o mitologie și de o limbă comună.

 zidărie; mormânt; apărare; oraș-stat

În anii 1950, Michael Ventris a descoperit că inscripțiile găsite pe numeroase tablete în palatul din Knossos, Creta, erau scrise într-un dialect timpuriu din Grecia antică. Acest lucru a deschis calea către noi interpretări ale diferitelor culturi est-mediteraneene anterioare clasicismului elen, dovedindu-se că aceste culturi au și fost rădăcinile sale. De menționat sunt Knossos și Micene, al căror apogeu a fost mijlocul mileniului II î.Hr. Unele aspecte ale istoriei și civilizației lor au supraviețuit în *Iliada* și în *Odiseea* lui Homer.

Relația dintre construcții și decorații, precum și scopul acestor clădiri protoclasice diferă prin mai multe aspecte de cele ale construcțiilor clasicismului elen. Principalele vestigii sunt complexele rezidențiale (palate), citadele fortificate care au evoluat pe parcursul a lungi perioade de timp. Înăuntrul lor găsim spații distincte, închise sau deschise, accentul fiind pus mai mult pe interior decât pe aspectul exterior, ca în cazul clădirilor aparținând clasicismului elen. Planurile construcțiilor satisfac mai degrabă nevoi de ordin practic decât să urmeze tipare geometrice abstrakte. Construcțiile sunt, în general, acoperite cu o simplă tencuiuială, iar cea mai întâlnită formă de decorațiune este pictura interioară. Totuși, în afară de indiciile referitoare la folosința dată camerelor respective, decorațiunile au prea puțină legătură cu arhitectura sau cu construcția în sine – cu excepția Portii Leilor, din Micene. Aici, o uriașă piatră sculptată înfățișând doi lei este asezată deasupra intrării, reper simbolic ce dă, poate, o semnificație rituală sau mistică unui element important al clădirii, cum este intrarea. Chiar dacă într-o formă brută, această Poartă a Leilor vestește echilibrul dintre construcție, decorațiune și funcționalitate întâlnit în clasicism.

CONSTRUCȚII-CHEIE

← Palatul regelui Minos – Knossos, Creta, Grecia, înainte de 1400 î.Hr. Așa-numita civilizație minoică din Creta a fost o precursoare a clasicismului elen, așa cum s-a demonstrat prin descifrarea Linearului B de pe inscripțiile într-o formă arhaică de greacă veche din palatul de la Knossos. Prezentând și influențe egipțiene, palatul marchează un punct important de încrucișare a civilizațiilor est-mediteraneene.

↑ Poarta Leilor – Micene, Grecia, cca 1250 î.Hr.

Cu circa 800 de ani înainte ca clasicismul elen să atingă apogeul, citadela de la Tirint ne oferă căteva indici privitoare la dezvoltarea zonei. Poarta Leilor este o construcție simplă, masivă, din zidărie neornamentată, impresionând doar prin leii sculptați în piatra aşezată pe uriașul buiandrug de deasupra intrării. Acest „panou” decorativ va deveni o caracteristică importantă a arhitecturii elene de mai târziu.

ALTE CONSTRUCȚII

în Grecia

Palatul din Phaestos – Creta (secolul XV î.Hr.); Tezaurul lui Atreu – Micene (cca 1300–1200 î.Hr.)

- preclasicism; clasicism elen; clasicism; sublim
- gotic scolastic; rococo

Medievaliștii considerau că societatea medievală dovedise virtuți morale pe care fie iluminismul, fie industrializarea le distrusese. Chiar dacă era imposibil ca acea societate să fie recreată, reproducerea artefactelor specifice acelei perioade ar fi avut ca rezultat răspândirea respectivelor virtuți pierdute. Acela a fost momentul în care estetica a luat o turnură morală și didactică.

 AUGUSTUS PUGIN (1812–1852);
WILLIAM BUTTERFIELD (1814–1900);
EUGÈNE VIOLET-LE-DUC (1814–1879);
JOHN LOUGHBOROUGH PEARSON (1817–1897);
GEORGE EDMUND STREET (1824–1881);
WILLIAM BURGES (1827–1881)

 medieval; gotic; ornament; detaliu

 Crizele sociale și religioase din a treia și a patra decadă a secolului XIX au adus o accentuare a eforturilor de reînsuflețire a goticului, transformându-le

dintr-o distracție pentru diletanții avuți într-o activitate serioasă de inginerie socială. Augustus Pugin, romano-catolic fervent și arhitect prolific, susținea că modalitatea cea mai bună de a lupta cu problemele de ordin social provocate de industrializare era recrearea societății Evului Mediu târziu, prin imitarea exactă a arhitecturii morale, logice, din acea perioadă.

În Franța, Eugène Viollet-le-Duc a preluat și a dezvoltat opinile lui Pugin, obținând rationalismul structural. Aspectul moral a fost dezvoltat și mai elovent de John Ruskin, care afirma că „fluiditatea” stilului gotic făcea ca acesta să fie o extensie a naturii și, prin urmare, lucrarea lui Dumnezeu. Această latură morală s-a extins de la scopul clădirilor la construcția lor, având în vedere că libertatea de exprimare pe care o căpătaseră lucrătorii îl eliberase de ceea ce Ruskin considera a fi „slavia” copierii detaliului clasic. Undeva între catolicismul lui Pugin și creștinismul evanghelic al lui Ruskin, Înalta Societate Ecleziastică Anglicană a recomandat să se facă modificări la vechile biserici și a impus anumite norme în construirea celor noi.

Date fiind aceste influențe combinate, majoritatea clădirilor publice din Anglia, de la Parlament (1835–1860) până la Curtea Regală de Justiție (1868–1882), au căpătat accente gotice. Chiar și când limitările acestei încercări de reluare a stilurilor arhitectonice istorice au devenit evidente, influența lui Pugin și a lui Ruskin s-a făcut din nou simțită, de data aceasta în artă și meșteșuguri.

CONSTRUCȚII-CHEIE

↑ All Saints – Margaret Street, Londra, Anglia, WILLIAM BUTTERFIELD, 1850–1859
Clădirea din Margaret Street adăpostea Societatea Ecleziastică – un grup de preoți și arhitecți care consideră că reînnoirea spirituală putea fi obținută prin aplicarea corectă a principiilor arhitecturale clasice. Chiar dacă

subscria convingerilor lor, clădirea lui Butterfield este originală în compoziție și proporții, pentru a se încadra în aglomerarea urbană, și dovedește o inventivitate extraordinară în ceea ce privește elementele decorative.

↑ Curtea Regală de Justiție – Londra, Anglia, GEORGE EDMUND STREET, 1868–1882

În această lucrare, Street a reușit să recreeze într-un mod mult mai convingător și mai savant stilul gotic din secolul XIII, despre care se credea că avea calitățile didactice și asociative adecvate unei instituții care trebuia să fie un simbol al Angliei contemporane și, totodată, să asigure o îmbunătățire a aplicării justiției.

ALTE CONSTRUCȚII

În Anglia

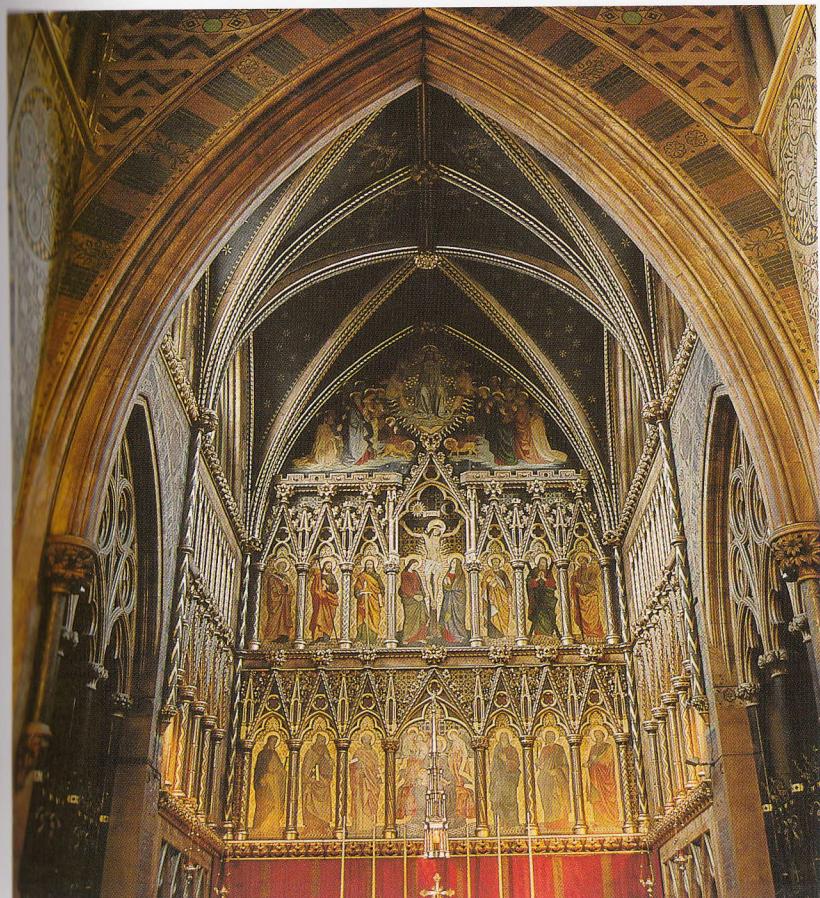
Castelul Cardiff – Wales, WILLIAM BURGES, 1868–1885; St. Augustine – Ramsgate, AUGUSTUS PUGIN, 1846–1851; St. James the Less – Londra, GEORGE EDMUND STREET, 1858–1861; St. Augustine's Kilburn – Londra, JOHN LOUGHBOROUGH PEARSON, 1870–1880

gotic comercial; gotic scolastic; arhitectură victoriană; antiurbanism

neoclasicism; arhitectură industrială decorativă; urbanism monumental

Stilul victorian este caracterizat adesea ca o „bătălie” a stilurilor gotic și clasic. Cu toate acestea, lupta se dădea la un nivel mai subtil, dintr-o profundă dorință de a facilita înțelegerea noilor tehnologii și a schimbărilor sociale, care să fie încorporate în tradiția arhitecturală.

CHARLES BARRY (1795–1860); ANTHONY SALVIN (1799–1881); GEORGE GILBERT SCOTT (1811–1877); AUGUSTUS PUGIN (1812–1852)
WILLIAM BUTTERFIELD (1814–1900); ALFRED WATERHOUSE (1830–1905)

monumentalism; didacticism;
urbanism; industrialism

Arhitectura victoriană e reprezentativă pentru o societate prinsă între un extraordinar progres tehnologic și respectul pentru tradiție. Această tensiune a făcut posibilă apariția unor clădiri „elephantine”, masive și lipsite de grație, decorate cu detalii derivate din arhitectura istorică – la o scară și folosind tehnici ce păreau de domeniul fanteziei înainte de secolul XIX. Stilurile istorice încă puteau exprima valorile pe care le reprezentau, chiar dacă fusese puțin „aranjate” astfel încât să facă față noilor funcționalități sau transformate complet, până la a deveni de necunoscut, de enormele schimbări sociale. Faptul că elementele decorative istorice începuseră să fie produse industrial a ridicat întrebarea dacă nu ar trebui făcute în același fel tradițional pentru a exprima înțelesurile dorite.

Noile metode de finanțare și organizarea muncii au permis lucrări complexe și masive de inginerie, cum erau căile ferate și sistemele de canalizare, care au dus la o creștere continuă a complexelor urbane. Noile tipuri de clădiri, cum erau gările, puteau fi construite doar folosindu-se tehnologii și materiale noi, cum erau metalul și sticla. Cum toate acestea nu aveau precedent în arhitectura clasicismului sau în cea gotică, felul în care trebuiau privite era destul de problematic. Răspunsurile erau relativ variate: de la neornamentatul depou de vagoane St. Pancras până la hotelul Midland, din fața depoului, o clădire gotică încărcată cu sticlă și cu ornamente din metal.

Chiar și un tip de clădire tradițional, cum era în colegiu, trădează temperamentul acelor vremuri. Colegiul Keble a rupt legăturile cu trecutul, fiind mai ieftin și mai puțin impresionant decât auguștii săi înaintași – parțial deoarece Butterfield era gata să apeleze la materiale produse industrial și la noi modalități de organizare a procesului de construcție. În plus, de mare ajutor a fost și o donație importantă venită din partea familiei Gibbs.

CONSTRUCȚII CHEIE

← Colegiul Keble – Universitatea Oxford, Anglia, WILLIAM BUTTERFIELD, 1868–1882
Butterfield a căutat să creeze o versiune a goticului care să profite de avantajele oferite de schimbările sociale și tehnologice ale secolului XIX. El a folosit materiale de construcție produse industrial și, prin asumarea responsabilității pentru design și ornamente, în loc să delege pentru aceasta alte persoane, s-a apropiat de ceea ce avea să devină relația standard dintre arhitect și constructor.

↓ Gara St. Pancras – Londra, Anglia, GEORGE GILBERT SCOTT (Midland Hotel), 1868–1874, și WILLIAM HENRY BARLOW (depoul de vagoane), 1863–1865

St. Pancras e ilustrare a dilemei arhitecturii victoriene. Chiar și acolo unde goticul a putut fi extins până la dimensiunile fără precedent ale hotelului împreună cu anexele sale, nu a putut fi folosit și la depoul de vagoane, deoarece acesta a trebuit să îndeplinească anumite cerințe funcționale – o înălțime necesară evacuării aburului de la locomotive. Nu a fost făcută nici o încercare de integrare arhitecturală a celor două construcții, care doar se învecinează.

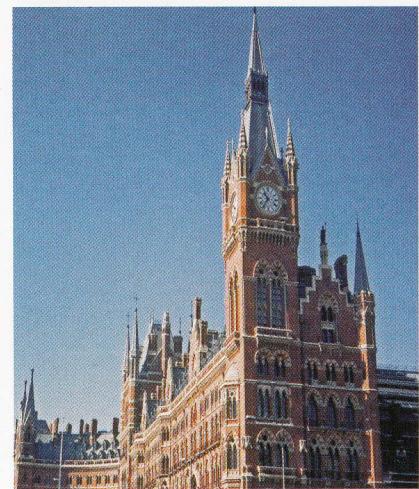
alte construcții

în Anglia

Harlaxton Manor – Lincolnshire, ANTHONY SALVIN, 1834–1855; Clădirea Parlamentului – Londra, CHARLES BARRY și AUGUSTUS PUGIN, 1835–1868; Ministerul Afacerilor Externe – Londra, GEORGE GILBERT SCOTT, 1860–1875

medievalism; urbanism monumental; arhitectură industrială decorativă

neoclassicism;
antiurbanism

Masiva expansiune pe care au cunoscut-o orașele în secolul XIX a adus cu sine metode noi de construcție și dezvoltarea activităților economice și sociale, ceea ce a generat apariția a noi tipuri de clădiri, în timp ce schimbările sociale și politice au fost însotite de o cerere crescândă pentru noi instituții și străzi. Orașele, așa cum evoluaseră ele din Renaștere, nu puteau face față acestor provocări, așa că arhitectii și urbașii au căutat noi tipare de dezvoltare pentru aglomerările urbane.

JEAN FRANÇOIS THÉRÈSE CHALGRIN
(1739–1811); **CHARLES BARRY** (1795–1860);
GOTTFRIED SEMPER (1803–1879); **JOSEPH POELART** (1817–1879); **CHARLES GARNIER** (1825–1898);
DANIEL BURNHAM (1846–1912)

grandoare; comemorare; putere; bombastic; impunere

În a treia și a patra decadă a secolului XIX, instituțiile orășenești au devenit mai numeroase, îndeplinind funcții din ce în ce mai complexe. Prin cluburile pe care le-a proiectat și, mai presus de orice, prin Clădirea Parlamentului (palatul Westminster), Charles Barry a adaptat perfect modelele istorice la nevoiele societății moderne. Opera din Dresda, purtând semnătura lui Gottfried Semper, „împrumută”, de asemenea, elemente istorice. Pentru a soluționa complexele cerințe de volum necesare inovațiilor lirice ale prietenului său, Richard Wagner, Semper a creat, făcând apel la nevoie și metode contemporane, un nou tip de formă monumentală. În scrisurile sale, arhitectul căuta să facă sinteza între extinderea cercetărilor și descoperirilor arheologice și noile tehnologii, care puteau duce arhitectura și construcțiile dincolo de clasificările stilistice existente.

Pe la jumătatea secolului XIX devenise imperativă găsirea unor soluții viabile pentru orașele în continuă creștere. Londra, Viena și Parisul au venit cu trei răspunsuri arhetipale.

Londra era practică și a creat Consiliul Metropolitan, care avea în sarcină rezolvarea acestor chestiuni, însă lucrările masive de construcție au afectat curând întregul oraș, generând probleme de sănătate publică.

Viena, într-un registru mai aproape de estetică, a transformat vechile fortificații în Ringstrasse, unde instituțiile burgheze s-au instalat în clădirile monumentale cu stiluri alese conform relației lor simbolice cu funcția – cum ar fi clădirea Parlamentului, în stil neoelen. Izolarea acestor instituții a fost mai târziu criticată de Camillo Sitte, care a militat pentru corelarea activităților și formelor, în interiorul și în exteriorul clădirilor de utilitate publică.

În 1850, Georges-Eugène Haussmann a devenit prefectul Parisului. Transformând orașul într-un sănțier gigantic, el a tăiat străzi drepte prin structura istorică a orașului, le-a adăugat cu clădiri standardizate și a marcat joncțiunile dintre ele prin monumente – vezi cazul Operei lui Garnier. Aceasta a devenit standardul de îmbinare a chestiunilor sociale, tehnice și economice într-un înveliș estetic. Daniel Burnham l-a adaptat pentru a înfrumuseța Chicago – orașul-simbol al expansiunii industriale americane – suprapunând un sistem de perspective radiiind din zona monumentelor către rețeaua urbană proiectată în 1909.

CONSTRUCȚII-CHEIE

Opéra Garnier – Paris, Franța, CHARLES GARNIER, 1861–1874

Cea mai spectaculoasă dintre marile clădiri publice, făcând parte din planul de transformare a Parisului pe care-l-a pus la punct Georges-Eugène Haussmann, opera este amplasată în punctul de întâlnire a mai multor bulevarde lungi și drepte. Fațada opulentă accentuează efectul pe care construcția îl are asupra privitorului, prin combinarea elementelor neoclasicice cu busturi ale marilor compozitori, creând astfel o conexiune vizuală între funcție și tradiția arhitecturală.

Kunsthistorisches Museum – Viena, Austria, GOTTFRIED SEMPER, 1869

Muzeul este unul dintre elementele planului lui Semper pentru Outer Burgplatz – parte a Ringstrasse, prin care s-a transformat vechile fortificații ale Vienei în repere urbane de actualitate. Împreună cu Muzeul de Istorie Naturală, flanșează Palatul Imperial, făcând legătura,

în mod simbolic, între împărat și cultura burgheză, într-o manieră și la o scară imposibilă înainte de secolul XIX.

ALTE CONSTRUCȚII

L'Arc de Triomphe – Paris, Franța, JEAN FRANÇOIS

THÉRÈSE CHALGRIN, 1806–1835; Marble Arch – Londra, Anglia, JOHN NASH; 1828; Trafalgar Square – Londra, Anglia, CHARLES BARRY, 1840; Palais de Justice – Bruxelles, Belgia, JOSEPH POELART, 1866–1883; Monumentul lui Vittorio Emanuele II – Roma, Italia, GIUSEPPE SACCONI, 1885–1911; World's Fair Site – Chicago, Illinois, SUA, DANIEL BURHAM, 1893

- classicism; baroc;
- preclassicism
- ecology; urbanism;
- rationalism

